

УДК 339.7

О. В. Субочев,
к. е. н., доцент кафедри міжнародних фінансів,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ
О. М. Юркевич,
к. е. н., доцент кафедри інвестиційної діяльності,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ
Є. М. Киян,
асистент кафедри міжнародного менеджменту,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ З МАКРОРЕГІОНОМ МЕНА

O. Subochev,
PhD candidate, associate professor of the International Finance Department,
Kyiv National University of Economics named after Vadym Het'man, Kyiv
O. Yurkevich,
Associate professor of the Investment Activity Department,
Kyiv National University of Economics named after Vadym Het'man, Kyiv
Y. Kyian,
Assistant professor of the International Management Department,
Kyiv National University of Economics named after Vadym Het'man, Kyiv

THE ANALYSIS OF UKRAINE'S FOREIGN TRADE AND INVESTMENTS WITH MENA COUNTRIES

У статті проаналізовано основні показники зовнішньоекономічної діяльності України з країнами МЕНА — макрорегіон Близького Сходу та Північної Африки, а саме: а) торгівля товарами і послугами; б) прямі інвестиції (акціонерний капітал).

Актуальність теми дослідження визначається важливістю ролі і місця цього регіону у системі сучасних міжнародних політичних, економічних і безпекових координат. Обумовлюється відносною географічною близькістю, значним попитом на українську продукцію (насамперед металургії та сільського господарства, а також хімічної промисловості і машинобудування), можливістю диверсифікації джерел постачання енергоресурсів, значним інвестиційним потенціалом.

На країни МЕНА разом з Туреччиною припадає 19,3 % вітчизняного експорту і лише 3,6 % імпорту. З чого можна зробити висновок, що вони є цільовими експортними ринками для України, які забезпечують щорічне позитивне торговельне сальдо. У 2015 році вона склало майже 7,5 млрд дол., у 2014 році — більш ніж 9,5 млрд дол.

У той же час ПІІ в економіку України з країн регіону МЕНА на 31.12.2016 року склали лише 0,23 % від обсягу усіх накопичених ПІІ на цей час. При тому що суверенні фонди країн Перської затоки накопичили значні грошові ресурси — \$2.853,0 трлн.

Це свідчить про повну відсутність співпраці в інвестиційній сфері, повне ігнорування арабським інвестиційним капіталом потенційно перспективних проектів у різних галузях економіки України: у сільському господарстві, машинобудуванні, логістичній інфраструктурі, переробній промисловості.

The article analyzes the main indicators of foreign economic activity of Ukraine with the countries of the Middle East and North Africa (MENA) macroregion, namely: a) trade in goods and services; b) direct investments (share capital).

The background of the research is determined by the importance of the role and place of the region in the system of modern international political, economic and security coordinates. It is stipulated by relative geographical proximity, by significant demand for Ukrainian products (primarily metallurgy

and agriculture, as well as chemical industry and machine building), by the possibility of diversification of the energy supply sources and by significant investment potential.

MENA countries, together with Turkey, account for 19.3% of the Ukrainian exports and only 3.6% of imports. It can be concluded that they are the target export markets for Ukraine that provide an annual positive trade surplus. In the year 2015 it was almost 7.5 billion dollars, in the year 2014 it was more than 9.5 billion dollars.

At the same time, FDI from the MENA countries into the Ukrainian economy amounted only up to 0.23% of the volume of all accumulated FDI as of December 31st, 2016. At the same time, the sovereign funds of the Gulf countries have accumulated the significant cash resources reaching \$ 2 853.0 trillion.

This indicates a complete lack of cooperation in the investment sector, characterized by Arab investment capital ignoring the potentially promising, in terms of mutually beneficial cooperation, sectors of the Ukrainian economy — agriculture, machine building, logistics infrastructure, processing industry.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішня торгівля, країни МЕНА, Близький Схід та Північна Африка, прями іноземні інвестиції, структура зовнішньої торгівлі.

Key words: foreign economic activity, foreign trade, MENA countries, Middle East and North Africa, foreign direct investments, foreign trade structure.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За міжнародною класифікацією макрорегіон Близького Сходу та Північної Африки прийнято називати "країни МЕНА"¹. Хоча існують різні підходи до географічного розміру цього регіону, ми взяли за основу більш вузький підхід до визначення його кордонів. Отже, це такі країни — Алжир, Бахрейн, Єгипет, Іран, Ірак, Йорданія, Кувейт, Ліван, Лівія, Ємен, ОАЕ, Марокко, Оман, Палестинська держава, Катар, Саудівська Аравія, Сирія, Туніс.

Важливість розвитку відносин України з країнами Близького Сходу визначається роллю і місцем цього регіону у системі сучасних міжнародних політичних, економічних і безпекових координат. Зацікавленість України у розвитку торговельно-економічного співробітництва з країнами регіону обумовлюється їхньою відносною географічною близькістю, значним попитом на українську продукцію (насамперед металургії та сільськогосподарства, а також хімічної промисловості і машинобудування), можливістю диверсифікації джерел постачання енергоресурсів, значним інвестиційним потенціалом.

У той же час розбудова широкомасштабного співробітництва з країнами Африки, насамперед — північної Африки, є важливим напрямком зовнішньої політики України. Важливість цього регіону для України обумовлюється, перш за все, економічними інтересами. З економічної точки зору країни цієї частини світу є значним ринком збуту промислових, сільськогосподарських, військово-технічних товарів та послуг, важливим джерелом промислової та аграрної сировини, а також стратегічним міжнародним комунікаційним вузлом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Основою для проведення аналізу зовнішньоекономічної діяльності України з макрорегіоном МЕНА послужили дані отримані за запитом від Державної служби статистики України, а саме: статистичні данні щодо зов-

нішньої торгівлі України товарами та послугами" з розбивкою товарної структури за країнами регіону МЕНА; платіжний баланс України (відповідно до КПБ6) з розбивкою міжнародної інвестиційної позиції та її динаміки за країнами регіону МЕНА; а також, відкрита інформація що міститься у Статистичному збірнику "Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2015 році" та на сайті Державної служби статистики України.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз зовнішньоекономічної діяльності України з макрорегіоном МЕНА, з точки зору торговельного балансу та міжнародної інвестиційної позиції. Це, своєю чергою, надасть змогу виокремити існуючі тенденції для визначення стратегічних напрямів подальшого розвитку взаємовигідних економічних відносин.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Зовнішньоторговельні операції з товарами у 2015 р. Україна здійснювала з партнерами із 217 країн світу. Експортували товари до 191 країн світу, імпортували — із 201 країни. Кількість підприємств, що здійснювали зовнішню торгівлю товарами становили в експорті 14,7 тис. одиниць, в імпорті — 22,3 тис. одиниць.

Зовнішньоторговельні операції з послугами у 2015 р. Україна здійснювала з партнерами із 220 країн світу. Підприємства-резиденти України надавали послуги нерезидентам 214 країн світу, одержували — від нерезидентів 191 країни. Кількість підприємств, що здійснювали зовнішню торгівлю послугами, становили в експорті 6,4 тис. одиниць, в імпорті — 4,9 тис. одиниць.

Валовий експорт (товарів і послуг) у 2015 р. становив 46,8 млрд дол. США, та зменшився на 27,0 % проти обсягу 2014 р. та на 37,0 % проти обсягу 2013 р. Валовий імпорту у 2015 р. становив майже 43,0 млрд дол. та зменшився на 29,3 % та 48,0 % відповідно. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі становило у 2015 р. — 3,8 млрд дол., у 2013 р. воно було негативним — 8,5 млрд дол. (табл. 1).

¹ МЕНА — англomовний акронім від словосполучення "Middle East and North Africa".

Таблиця 1. Основні показники зовнішньої торгівлі України, за 2013–2015 рр.

	2013	2014	2015
Товари і послуги*			
Експорт, млн дол.	74 832,3	64 106,8	46 804,2
у % до попереднього періоду	92,5	85,7	73,0
Імпорт, млн дол.	83 346,5	60 750,6	42 976,0
у % до попереднього періоду	92,8	72,9	70,7
Сальдо, млн дол.	-8 514,2	3 356,2	3 828,2
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	0,90	1,06	1,09
Товари			
Експорт, млн дол.	62 305,9	53 901,7	38 127,1
у % до попереднього періоду	91,9	86,5	70,7
Імпорт, млн дол.	75 834,6	54 428,7	37 516,4
у % до попереднього періоду	91,2	71,8	68,9
Сальдо, млн дол.	-13 528,7	-527,0	610,7
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	0,82	0,99	1,02
Послуги			
Експорт, млн дол.	14 233,2	11 520,8	9 736,6
у % до попереднього періоду	108,5	80,9	84,5
Імпорт, млн дол.	7 523,0	6 373,1	5 523,0
у % до попереднього періоду	113,3	84,7	86,7
Сальдо, млн дол.	6 710,2	5 147,7	4 213,6
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	1,89	1,81	1,76

* Для уникнення подвійного обліку загальні обсяги товарів та послуг розраховані за формулою: усього (товари і послуги) = товари + послуги — вартість послуг для переробки товарів з метою реалізації за кордоном, які у 2015 р. склали в експорті — 1059,5 млн. дол. США (у 2014 р. — 1315,7 млн. дол.), в імпорті — 63,4 млн. дол. (за 2014 р. — 51,2 млн. дол.).

Джерело: [1].

Експорт товарів у 2015 р. становив 38,1 млрд дол. США, та зменшився на 29,3 % проти обсягу 2014 р. та на 38,8 % проти обсягу 2013 р., імпорт товарів — 37,5 млрд дол., та зменшився на 31,1% та 50,5 % відповідно. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 0,6 млрд дол. (негативне у 2013 р. — 13,5 млрд дол.).

Протягом останніх років основні позиції українського експорту залишились майже незмінними. У структурі товарного експорту у 2015 р. переважали чорні метали — 21,2% від загального обсягу експорту, зернові культури — 15,9%, жири та олії тваринного або рослинного походження — 8,7%, руди, шлаки зола — 5,8%, електричні машини — 5,2 %, механічні машини — 5,1% та насіння і плоди олійних рослин — 3,9%.

У структурі імпорту товарів значна частка традиційно припадала на палива, нафту і продукти її перегонки — 29,0 %. Імпорт механічних машин складав 9,5 %, електричних машин — 7,2 %, пластмас, полімерних матеріалів — 5,6 %, засобів наземного транспорту, крім залізничного — 4,3 % та фармацевтичної продукції — 3,6 %.

Експорт послуг у 2015 р. становив 9,7 млрд дол. США, і зменшився на 15,5 % проти обсягу 2014 р. та на 31,6 % проти обсягу 2013 р., імпорт послуг — 5,5 млрд дол., і зменшився на 13,3 % та на 26,6 % відповідно. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами становило 4,2 млрд дол. (у 2013 р. також позитивне — 6,7 млрд дол.).

На формування позитивного сальдо вплинули в основному обсяги транспортних послуг, у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг, з переробки матеріальних ресурсів. Сальдо послуг трубопровідного транспорту становило 2,2 млрд дол., послуг з переробки товарів з метою реалізації за кор-

доном — 1,0 млрд дол., комп'ютерних послуг — 0,8 млрд дол., морського та залізничного транспорту — по 0,5 млрд дол., повітряного транспорту — 0,4 млрд дол.

Протягом останніх років основні позиції структури експорту послуг залишились майже незмінними. У 2015 р. серед послуг, що було надано Україною, значну частку від загального обсягу експорту традиційно займали транспортні послуги (54,1 %). На експорт послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги припадало 16,3 %, послуги з переробки матеріальних ресурсів — 11,1 %, ділові послуги — 8,4 %.

У структурі імпорту послуг переважали транспортні послуги (20,9 %), державні та урядові послуги (19,1 %), послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (15,8 %), ділові (13,0 %), послуги, пов'язані з подорожами (10,8 %), послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (9,9%).

Головними торговельними партнерами України є країни ЄС (28)², країни СНД та країни МЕНА. На ці три групи зовнішньоторговельних партнерів припадає 70,0% експорту та 69,5 % імпорту України у 2015 р. (табл. 2).

На тлі різкого падіння економічної співпраці з Російською Федерацією, найвагомими обсяги товарообігу склали країни ЄС — 42,1 % експорту та 32,8 % імпорту країни, але при цьому, сформувавши від'ємне сальдо торговельного балансу на рівні 2,7 млрд дол. Отже, у торгівлі з країнами ЄС на протязі останнього часу переважають операції імпортного типу.

Товарообіг з країнами СНД склав 24,2% від усього вітчизняного експорту та 26,2 % від імпорту, при чому, торгівля з країнами СНД є більш збалансованою, ніж з будь-яким регіоном світу. Позитивне сальдо товарообігу з країнами СНД у 2015 році лише — 68,1 млн дол. Така

² Країни що входять у європейський Союз: Австрія, Бельгія, Болгарія, Великобританія, Угорщина, Німеччина, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словачія, Словенія, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція і Естонія.

Таблиця 2. Головні торговельні партнери України та деякі країни світу, за 2014–2015 рр.

	Експорт (товари і послуги)				Імпорт (товари і послуги)				Сальдо, млн дол. 2014	Сальдо, млн дол. 2015
	2014, млн дол.	у % до загального обсягу	2015, млн дол.	у % до загального обсягу	2014, млн дол.	у % до загального обсягу	2015, млн дол.	у % до загального обсягу		
Усього, світ	64 106,8	100	46 804,2	100	60 750,6	100	42 976,0	100	3 356,2	3 828,2
Країни СНД	18 890,8	29,5	11 335,9	24,2	18 441,2	30,4	11 267,8	26,2	449,6	68,1
Країни ЄС (28)	20 383,0	31,8	15 339,5	32,8	24 207,6	39,8	18 075,9	42,1	-3 824,6	-2 736,4
Країни МЕНА	7 987,0	12,5	6 089,0	13,0	724,6	1,2	497,9	1,2	7 262,4	5 591,1
Інші країни світу,	16 846,0	26,3	14 039,8	30,0	17 377,2	28,6	13 134,4	30,6	-531,2	905,4
в т.ч.										
Канада	160,9	0,3	101,2	0,2	270,5	0,5	250,1	0,6	-109,6	-148,9
Китай	2 719,5	4,2	2 439,7	5,2	5 456,7	9,0	3 899,4	9,1	-2 737,2	-1 459,7
Корея	575,6	0,9	439,0	0,9	494,7	0,8	274,7	0,6	80,9	164,3
Ізраїль	721,7	1,1	741,6	1,6	358,8	0,6	194,1	0,5		
Індія	1 871,2	2,9	1 489,7	3,2	664,7	1,1	456,8	1,1		
США	1 355,3	2,1	1 148,2	2,5	2 440,5	4,0	1 967,9	4,6	-1 085,2	-819,7
Туреччина	3 703,2	5,8	2 935,1	6,3	1 438,4	2,4	1 047,0	2,4	2 264,8	1 888,1
Японія	220,4	0,4	242,6	0,5	621,2	1,0	396,3	0,9		

Джерело: складено за даними [1; 2].

збалансованість демонструється протягом тривалого часу і є відмінною рисою торгівлі України з цією групою країн.

Товарообіг з країнами МЕНА є найбільш незбалансованою частиною торговельного балансу. Так, у 2015 р. експорт в цей регіон склав 13,0 %, а імпорт — лише 1,2% від загального обсягу зовнішньої торгівлі України. При чому, сальдо торговельних операцій було позитивним — на рівні 5,6 млрд дол.

Інші країнами (окрім ЄС, СНД та МЕНА), у 2015 році мали частку 30,0 % експорту та 30,1 % імпорту, з яких на Китай припадало 5,2 % експорту та 9,1% імпорту, на Туреччину — 6,3 % та 2,4 % відповідно. Сальдо торговельного балансу у 2015 р. з Китаєм було від'ємним на рівні майже 1,5 млрд дол., а з Туреччиною, навпаки, позитивним — 1,9 млрд дол.

На країни МЕНА разом з Туреччиною припадає 19,3% вітчизняного експорту і лише 3,6 % імпорту. З чого можна зробити висновок, що вони є цільовими експортними ринками для України, які забезпечують щорічне позитивне торговельне сальдо. У 2015 році вона склало майже 7,5 млрд дол., у 2014 році — більш ніж 9,5 млрд дол.

Серед країн МЕНА головними торговельними партнерами України за підсумками 2015 року, за показниками товарообігу були: Єгипет — 2,2 млрд дол., Саудівська Аравія — 926 млн дол., ОАЕ — 654 млн дол., Іран — 572 млн дол. (8,7 %), Ірак — 486 млн дол. (7,4 %) (таблиця 3). Частка вказаних країн у загальному обсязі товарообігу України з країнами МЕНА складає 74,0 %, а саме: Єгипет — 33,5 %, Саудівська Аравія — 14,1 %, ОАЕ — 9,9 %, Іран — 8,7 %, Ірак — 7,4 %.

При чому частка експорту товарів у країни МЕНА значно перевищує імпорт. На експорт припадає від 95 до 80 % загального товарообігу. Експорт послуг також є незбалансованим у порівнянні з імпортом послуг — майже 90 % обсягу товарообігу, окрім двох країн: Єгипту та ОАЕ, де показники імпорту послуг складають — 60,1 % та 43,6 %, відповідно. Це обумовлюється, перш за все тим, що ці країни є популярними туристичними напрямками для українців.

У цілому, за 2014 рік, товарообіг з країнами МЕНА склав — експорт: 7,99 млрд дол. (91,68%), імпорт: 725 млн дол. (8,32 %); за 2015 рік — експорт: 6,1 млрд дол. (7,99 млрд дол. (92,44%), імпорт: 488 млн дол. (7,56%).

Таблиця 3. Структура зовнішньої торгівлі України (товарами і послугами) з країнами МЕНА за 2014–2015 рр., тис. дол.

		2014			2015		
		Експорт	Імпорт	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Товарообіг
1.	Алжир	219975,7	21839,0	241814,7	222979,4	19959,2	242938,6
2.	Бахрейн	1691,2	92,3	1783,5	948,7	95,4	1044,1
3.	Єгипет	2898806,9	121122,3	3019929,2	2123380,2	81964,8	2205345,0
4.	Ємен	58325,6	360,5	58686,1	15073,7	114,6	15188,3
5.	Йорданія	325979,6	27760,9	353740,5	147229,0	7501,7	154730,7
6.	Ірак	727969,6	45080,4	773050,0	485118,2	1213,0	486331,2
7.	Іран	707625,7	54346,8	761972,5	540031,3	32153,2	572184,5
8.	Катар	18783,8	11946,2	30730,0	16017,1	9107,1	25124,2
9.	Кувейт	15166,4	2493,2	17659,6	8151,7	515,4	8667,1
10.	Ліван	293986,9	2279,4	296266,3	325244,3	2985,0	328229,3
11.	Лівія	220174,4	480,0	220654,4	183364,1	343,0	183707,1
12.	Марокко	301287,5	35941,6	337229,1	220176,8	28838,5	249015,3
13.	ОАЕ	616009,1	159158,0	775167,1	506510,8	146913,5	653424,3
14.	Оман	37058,2	14268,7	51326,9	28878,3	6007,0	34885,3
15.	Палестинська територія	11166,1	247,0	11413,1	14675,3	170,8	14846,1
16.	Саудівська Аравія	1032268,9	205836,0	1238104,9	780052,0	145664,1	925716,1
17.	Сирія	166229,2	8449,9	174679,1	134792,7	5102,2	139894,9
18.	Туніс	334175,0	12883,8	347058,8	335830,9	9213,6	345044,5
	Усього:	7986679,8	724586,0	8711265,8	6088454,5	497862,1	6586316,6

Джерело: складено за даними [1; 2].

Таблиця 4. Товарна структура зовнішньої торгівлі України з Єгиптом за 2015 рік

	вартість, тис. дол. США	у % до загального обсягу
Експорт	2079784,0	100,0
зернові культури	758669,1	36,5
плоди олійних рослин	39380,2	1,9
жири та олія тваринні/рослинні	97009,8	4,7
тютюн та промислові замінники	68497,1	3,3
чорні метали	962756,0	46,3
Імпорт	55612,6	100,0
їстівні плоди та горіхи	31224,4	56,1
пластмаси, полімерні матеріали	4744,4	8,5
фармацевтична продукція	2571,1	4,6
одяг, речі до одягу текстильні	2609,6	4,7
товари, придбані в портах	5548,5	10,0

Джерело: складено за даними [2].

Таблиця 5. Товарна структура зовнішньої торгівлі України з Саудівською Аравією за 2015 рік

	вартість, тис. дол. США	у % до загального обсягу
Експорт	761562,2	100,0
зернові культури	402849,1	52,9
жири та олія тваринні/рослинні	61569,4	8,1
чорні метали	249214,8	32,7
вироби з чорних металів	21185,2	2,8
Імпорт	144959,4	100,0
органічні хімічні сполуки	41687,7	28,8
пластмаси, полімерні матеріали	100719,1	69,5

Джерело: складено за даними [2].

Дослідимо товарну структуру зовнішньої торгівлі України з трьома головними партнерами регіону за 2015 рік. Перше місце за товарообігом займає Єгипет. Так, основна частина вітчизняного експорту до цієї країни складається лише з двох позицій — "зернових культур" (36,5%) та "чорних металів" (46,3%), а п'ять основних експортних товарів визначають 97,2% усього експортного потоку. Що стосується товарного імпорту, то "їстівні плоди та горіхи", "фармацевтична продукція", "пластмаси, полімерні матеріали" та "одяг текстиль" складають 83,9 % від усього обсягу (табл. 4).

Структура товарної торгівлі з Саудівською Аравією є ще більш вузькою. "Зернові культури" та "чорні метали" — 85,6 % від усього експорту країни, в той же час,

"органічні хімічні сполуки" та "пластмаси, полімерні матеріали" — 98,3 % від усього імпорту (табл. 5).

Товарообіг України з Об'єднаними Арабськими Еміратами є більш диверсифікованим. Незважаючи на наявність у структурі експорту позицій що мають значну вагу — "жири та олія тваринні/рослинні, плоди та насіння олійних рослин" (23,0 %) та чорні метали (23,0%), проте більше половини товарного експорту в цю країну припадає на різноманітний асортимент, від сільськогосподарських товарів — "зернові культури" (7,1 %) до високотехнологічної продукції машинобудування — "реактори ядерні, котли, машини" (9,7 %) (табл. 6).

Також на статистику економічних операцій України з ОАЕ впливають інші види діяльності, а саме: значна вага туристичних послуг, потоки капіталу (прямі інвестиції з ОАЕ складають 52,87 % від всього притоку капіталу в економіку України з країн МЕНА).

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в економіку України з країн регіону МЕНА на 31.12.2016 року були лише 86,7 млн дол. що складає лише 0,23% від 37,7 млрд дол. — обсягу усіх накопичених ПІІ на цей час (табл. 7). При тому що за даними [4] суверенні фонди країн Перської затоки за часів профіциту своїх торговельних балансів накопичили значні грошові ресурси — \$2.853,0 трлн.

Основним інвестором є ОАЕ — майже 53,0 % усіх ПІІ. Разом з Ліваном (28,8 %), ці дві країни охоплюють 81,7 % усіх прямих іноземних інвестицій в економіку України з регіону МЕНА. Це обумовлено тим, що столиця ОАЕ — місто Дубай є регіональним міжнародним фінансовим центром з ліберальним режимом оподат-

Таблиця 6. Товарна структура зовнішньої торгівлі України з Об'єднаними Арабськими Еміратами за 2015 рік

	вартість, тис. дол. США	у % до загального обсягу
Експорт	301767,2	100,0
зернові культури	21359,4	7,1
жири та олія тваринні/рослинні, плоди та насіння олійних рослин	71342,2	23,0
чорні метали	69396,7	23,0
молочні продукти, яйця птиці	24874,3	8,2
реактори ядерні, котли, машини	29310,4	9,7
Імпорт	57607,5	100,0
кава, чай	7097,1	12,3
сірка	7714,5	13,4
органічні хімічні сполуки	11896,0	20,7
пластмаси, полімерні матеріали	14229,0	24,7
товари придбані в портах	5243,1	9,1

Джерело: складено за даними [2].

Таблиця 7. Прямі іноземні інвестиції в Україну з країн МЕНА, на 31.12.2016 р.

В УКРАЇНУ, всього	37 655 531,1 млн дол. (100 %)	
З УКРАЇНИ, всього	6 340 616,5	
В УКРАЇНУ, з країн МЕНА, всього	86 742,4 тис. дол. (0,23 %)	
	тис. дол.	у % до усього обсягу ПІІ з країн МЕНА
Ірак	1,7	0,002
Іран	2522,9	2,91
Йорданія	3621,8	4,18
Катар	*	
Кувейт	*	
Ліван	25000,1	28,8
ОАЕ	45857,9	52,87
Палестинська держава	*	
Саудівська Аравія	1945,3	2,24
Сирія	7544,6	8,7
Єгипет	160,2	0,18
Лівія	*	
Марокко	*	
Туніс	87,9	0,1
Алжир	–	–
Бахрейн	–	–
Ємен	–	–
Оман	–	–

Джерело: складено за даними [3].

кування, а також логістичним центром усього регіону. Це також стосується й Лівану — в країні сконцентрована велика кількість компаній, що здійснюють торговельні операції на Близькому Сході та в Середземномор'ї.

За даними Державної служби статистики України, прямі інвестиції з Алжиру, Бахрейну, Ємену та Оману в економіку України у 2016 р. не здійснювались.

ВИСНОВКИ

Товарообіг з країнами МЕНА є найбільш незбалансованою частиною торговельного балансу. Так, у 2015 році експорт в цей регіон склав 13,0 %, а імпорт — лише 1,2 % від загального обсягу зовнішньої торгівлі України. При чому сальдо торговельних операцій було позитивним — на рівні 5,6 млрд дол. Разом з Туреччиною, на країни МЕНА приходить 19,3 % вітчизняного експорту і 3,6 % імпорту. З чого можна зробити висновок, що вони є цільовими експортними ринками для України, які забезпечують щорічне позитивне торговельне сальдо. У 2015 році вона склало майже 7,5 млрд дол., у 2014 році — більш ніж 9,5 млрд дол.

Серед країн МЕНА головними торговельними партнерами України за підсумками 2015 року, за показниками товарообігу (товари + послуги) були: Єгипет — 33,5 %, Саудівська Аравія — 14,1 %, ОАЕ — 9,9 %, Іран — 8,7 %, Ірак — 7,4. Частка вказаних країн у загальному обсязі товарообігу України з країнами МЕНА складає 74,0%.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в економіку України з країн регіону МЕНА на 31.12.2016 року були лише 86,7 млн дол., що складає лише 0,23% від 37,7 млрд дол. — обсягу усіх накопичених ПІІ на цей час.

Отже, як свідчить статистика, існують певні диспропорції в економічній співпраці України з регіоном МЕНА — незбалансованість торгівлі (експорт/імпорт), незбалансованість руху інвестиційних ресурсів. Своєю чергою це свідчить про повну відсутність співпраці в інвестиційній сфері, повне ігнорування арабським інвестиційним капіталом потенційно перспективних проектів у різних га-

лузах економіки України — у сільському господарстві, машинобудуванні, логістичній інфраструктурі, переробній промисловості.

Література:

1. Статистичний збірник "Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2015 році" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Товарна структура зовнішньої торгівлі України за країнами регіону МЕНА за січень — грудень 2014—2015 рр. Дані отримані за запитом від Державної служби статистики України.
3. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з деяких країн світу в економіці України за 2015—2016 рр. Дані отримані за запитом від Державної служби статистики України.
4. "Рейтинг фондів суверенного багатства", складений SWFI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund-rankings/>

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Statistical yearbook "Ukrainian Foreign Trade in Goods and Services in 2015", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 24 October 2017).
2. Commodity structure of Ukrainian foreign trade with the MENA region countries in January-December 2014—2015. The data received on request from the State Statistics Service of Ukraine.
3. Direct investments (share capital) from some countries of the world in the economy of Ukraine for 2015—2016. Data received on request from the State Statistics Service of Ukraine.
4. SWFI (2017), "Sovereign Wealth Fund Rankings" available at: <https://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund-rankings/> (Accessed 24 October 2017).
Стаття надійшла до редакції 26.10.2017 р.